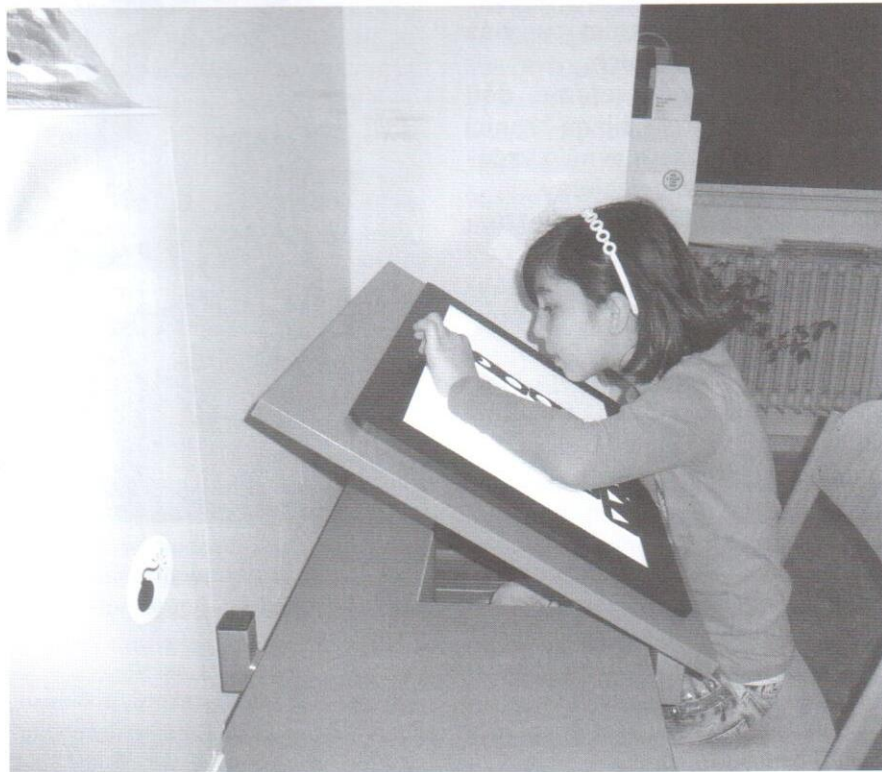

Rozhovor s PhDr. Martinou Malotovou – ředitelkou ZŠ pro žáky s poruchami zraku v Praze 2 na náměstí Míru

Mohla byste představit vaši školu?

Naše škola má dlouholetou tradici ve vzdělávání slabozrakých žáků. Na jaře jsme důstojně oslavili sedmdesátiny. Dnes je již mnoho žáků se zrakovým znevýhodněním schopných vzdělávat se s podporou speciálně pedagogického centra (SPC) v běžných školách. Ně kterým se však, i přes odbornou pomoc kolegyn z SPC, vzdělávání dařit nemu sí. Proto existují školy, dnes říkáme zří zené podle §16 školského zákona, které jsou připravené pomoci se vzděláváním právě těmto dětem. Naši žáci mají především problémy se zrakem, ať už ve

smyslu zrakových vad často souvisejících se snížením vizu nebo poruch zraku projevujících se významným oslabením jednotlivých zrakových funkcí. Velmi často mají naši žáci i přidružená

zdravotní oslabení, například poruchy motorické koordinace, poruchy pozornosti, logopedické problémy a specifické poruchy učení. Náš školní vzdělávací program je srovnatelný s programy

běžných základních škol, rozdíl je především v uplatnění a využití optických a kompenzačních pomůcek, moderních speciálních technologií pro slabozraké, vybavení tříd speciálními lavicemi se sklopnou deskou a individualizací práce každého žáka. Naši učitelé mají vždy kvalifikaci speciální pedagogika/učitelství a na druhém stupni navíc aprobaci odborného předmětu. Zaměřujeme se především na všestranný rozvoj, ale nebráníme se novým trendům. Ve školním vzdělávacím programu se tak od září objevuje robotika, kterou jsme zařadili do předmětu Matematika a Informační technologie. Žáci budou sestavovat a programovat roboty. Usilujeme o účast v národní soutěži programování VEXX competition. Sport je další oblastí, kterou podporujeme, protože si každodenně uvědomujeme potřebu pohybu a pohybových aktivit. Již pátým rokem pokračujeme v programu Hodina pohybu navíc (nyní pod názvem Sportuj ve škole). Pro děti s vývojovými poruchami motorické koordinace jsme od září otevřeli cvičební program Psychomotorika. Do tohoto programu přijímáme na doporučení SPC i žáky jiných škol. V září byl změněn název naší školy na Základní škola pro žáky s poruchami zraku.

Nedílnou součástí školy je speciálně pedagogické centrum, jehož služby zajišťují speciální pedagožky, oftalmopsycholožka, zraková terapeutka, ortoptistka, koordinátorka výuky prostorové orientace a samostatného pohybu pro

žáky se zrakovým postižením a sociální pracovníce. Zřízení SPC při naší škole vnímáme jako přínosné, každodenně a úzce spolupracujeme.

Školské ubytovací zařízení je žákům k dispozici od neděle do pátku. Ubytovány jsou i studenti pražských tanečních a hudebních konzervatoří, při odpoledních aktivitách pracují společně s našimi žáky.

Součástí školy je též školní jídelna.

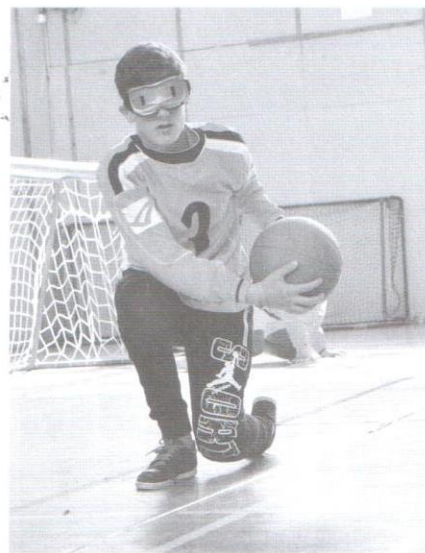
Jak probíhá vzdělávání na vaší škole?

Žák se zrakovým znevýhodněním může stejně jako jiní žáci zvládnout učivo vzdělávacího programu dané školy, samozřejmostí je však zajištění a podpora specifík pro jeho vzdělávání. Doporučení pro efektivní zrakovou práci, tedy stanovení podpůrných opatření, jsou plně v kompetenci speciálně pedagogických center pro žáky se zrakovým postižením. Úkolem každé školy, nejen té naší, je poté jejich realizace, v případě nejasností nebo změny pak konzultace s odbornými pracovníky SPC.

V praxi pracujeme s faktem, že nelze zobecnit práci s žákem se zrakovým znevýhodněním a nelze ani jednoznačně nastavit pravidla pro práci žáků např. s určitou „diagnózou“ nebo poruchou (u každého dítěte, byť se stejnou diagnózou, se projevy postižení projevují odlišně). Proto pro naši školní práci není určující lékařská diagnóza, nýbrž zrakové možnosti a potřeby samotného žáka. Při jeho výuce se řídíme zásadami, jejichž dodržováním můžeme přispět k přiroze-

nějšímu a komfortnějšímu zvládnutí výukových požadavků s vyloučením vedlejších efektů jako je např. únava, bolest hlavy, nechuť k práci a demotivace. Jedná se především o tyto zásady:

- dodržování zrakové hygieny při zrakové práci do blízka i dálky – častá změna metod a forem práce, využívání lavice se sklopnou deskou a úložným prostorem, správné osvětlení, barevný kontrast,
- respektování rychlejšího nástupu únavy a pomalejšího tempa práce,
- názornost – využívání praktických ukázek, popř. modelů, zvuků, vkládání předmětů do rukou – učení pomocí všech smyslů,
- využívání speciálně pedagogických metod a pomůcek kompenzujících chybějící zrak,

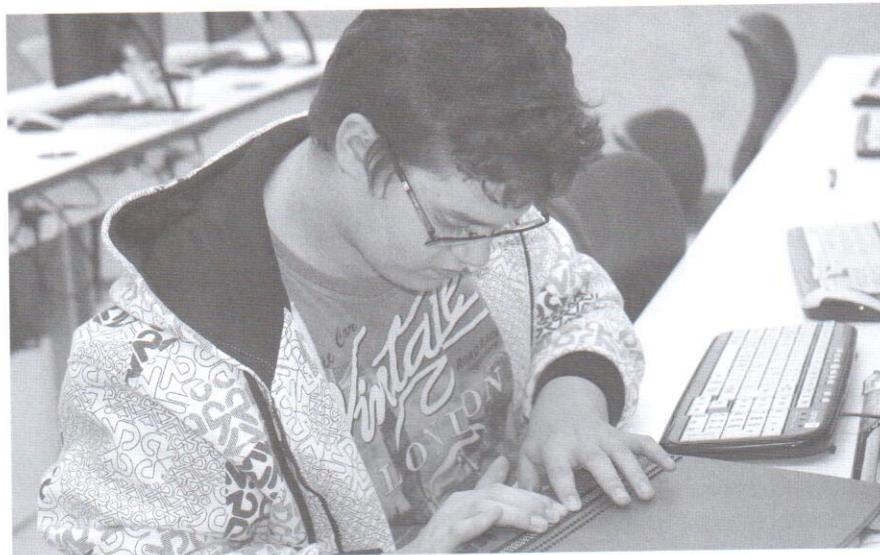

- nácvik prostorové orientace a samostatného pohybu, nácvik Braillova bodového písma, nácvik psaní všemi deseti, psaní na Pichtově stroji ve spolupráci se SPC,
- nevyčleňování žáka z dění – slovní popis dění, zapojení do aktivit třídy a školy zvyšuje jeho samostatnost a zručnost,
- umístění žáka ve třídě,
- využití skupinové práce pro aktivizaci pozornosti,
- úprava učebních textů, digitalizace textu a jeho přepis,
- vyšší časová dotace,
- verbalizace všeho důležitého,
- respektování potřeb žáka, neslevování z požadavků,
- kontrola zápisů učiva,
- zpětná vazba vyučujícího, zda žák rozuměl, pozitivní motivace,
- snížený počet žáků ve třídě (maximálně 14 žáků ve třídě),
- pomoc asistenta pedagoga, který žákovi pomáhá po dobu pobytu ve škole, především při prostorové orientaci a přípravě pomůcek, případně s ním pracuje individuálně podle pokynů učitele.
- Výuka začíná až v 8:30, protože žáci dojíždějí z celé Prahy a přilehlých oblastí.

Nabízíme široké spektrum nepovinných předmětů a kroužků, např.: Sportovní hry speciální (goalball a showdown), Mediální techniky, Hra na nástroj, Sborový a sólový zpěv, Přírodovědné praktikum, Vaření, Finanční gramotnost, Psychomotorika a jiné. Žáci devátých tříd již čtvrtým rokem zpracovávají tzv. ročníkové práce, mají přiděleného konzultanta z řad pedagogů a v závěru školního roku obhajují tuto práci před komisí. V jejich prezentaci je tak prakticky zohledněno mnoho výstupů učiva, které mají v devátém ročníku splnit.

Jaké mají vaši žáci možnosti využití volného času?

Ano, jistě mají a nyní se zabýváme právě tím, zda různých aktivit nemají mnoho. Kromě sportu, hudby a umění jsme v loňském školním roce zaznamenali velký úspěch hraní deskové hry Dáma. Naše paní asistentka je národní trenérkou a s žáky poctivě trénovala. Děti se účastnily mnoha turnajů a některé z nich vyjely i na turnaj mezinárod-

ní. Zpestřením a motivací byla návštěva mistra světa ve hře Dáma. Každou středu pořádáme pro žáky vlastivědné vycházky. Sport podporujeme i účastí dětí na sportovních soustředěních a výjezdech. Tradici má školní běžecký výcvik i každoroční účast na sportovních hrách zrakově postižené mládeže. Volný čas žáků je víceméně v rukách našich skvělých vychovatelů.

Čím je vaše škola specifická?

Kromě výše uvedeného si myslím, že jsme prima parta a většina z nás vidí ve své práci poslání. Někteří ji mají zároveň jako koníčka, což může být i rizikové. Specifičtí jsme možná i tím, že s rodiči máme opravdu blízké až rodinné vztahy. Vnímáme totiž naše vzdělávací a výchovné působení jako společné, proto si říkáme rodinná škola

Jaké školy a obory nejčastěji navštěvují vaši absolventi?

Žáci nejčastěji přechází na Střední školu pro zrakově postižené v Praze 5, Butovicích nebo na SŠ Aloyse Klára v Praze 4. Zde je zajištěna výborná návaznost a výběr z mnoha oborů středního vzdělávání. Často žáci odcházejí i na běžná odborná učiliště nebo střední školy. Musím však říci, že jsou pro ně tyto školy náročné a často již v průběhu prvního ročníku školu změni a přecházejí do výše uvedených. Pracovní uplatnění a vůbec zapojení do pracovního procesu je mnohdy náročnější a bez rodinné pomoci a podpory hůře realizovatelné.

Jaký dopad má na vaši školu změna školského zákona a vyhlášky

o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami?

Když se na situaci podívám globálně, musím konstatovat, že změna v pohledu na vzdělávání dětí se zdravotním postižením významně změnila skladbu žactva. Aktuálně jsme doslova zavaleni papíry. Kolegyně ze SPC píší zprávy a doporučení, myslím, že již dávno překročily hranici únosnosti a je jen otázka času, než se tato zátěž projeví na jejich zdraví. Ředitel školy zřízené podle §16 musí mít na každého žáka aktuální doporučení ke vzdělávání ve své škole; my jich máme celkem 130. Administrujeme přesné úvazky asistentů pedagoga, kterých letos zaměstnáváme třináct, sháníme doporučené kompenzační pomůcky a každodenně telefonicky jednáme s ostatními SPC ohledně potřebné podpory, která musí být uvedena na „papíře“. Ano, je to na úkor práce s dětmi. A to jsem zapomněla na individuální vzdělávací plány, které dvakrát ročně společně s kolegy vyučujícími a rodiči vyhodnocujeme. Tedy ano, změny se nás dotkly, což je slabé slovo – myslím, že nás přímo tvrdě zasáhly.

Jakým způsobem mohou vaši žáci získat reedukační a kompenzační pomůcky?

Školu máme díky našemu zřizovateli, Hlavnímu městu Praze, velmi pěkně vybavenou. V nové PC učebně jsou Zoom programy pro práci s textem slabozrakých žáků, Braillovská tiskárna a Fuser tiskárna na 3D tisky. Každý žák, který má SPC doporučenou kamerovou lupu nebo digitální lupu do ruky, má tuto pomůcku k dispozici. Za účelem modernizace vzdělávání získáváme např. iPady

a digitální mikroskopy z příspěvků neziskových organizací jako je Nadační fond Českého rozhlasu – sbírka Světluška. Orientační systém ve škole (hmatové plány a interaktivní displeje s hlasovým výstupem) zajišťuje slabozrakým i nevidomým návštěvníkům školy snadnější orientaci. Toto vybavení jsme získali ve spolupráci s HMP a střediskem Teiresiás MU v Brně. Kompenzační pomůcky nebo bílé hole na poukaz předepisují lékaři s možností preskripce speciálních optických pomůcek (SOP). Naše škola spolupracuje především s Centrem zrakových vad, s oční ordinací MUDr. Zobanové v Praze, s ortoptikou Dr. Očka a s dalšími lékaři a ortoptistkami. Další možností je získání příspěvku na kompenzační pomůcku přes příslušný sociální odbor a úřad práce.

Mohla byste uvést, jak a čím vaše škola pomáhá konkrétním žákům?

Pomáháme jim často již tím, že přestoupí z běžné školy do menšího kolektivu vrstevníků, kteří se potýkají také s nějakými zdravotními problémy. Vzpomenu na dívku po úraze lodním šroubem; úraz jí způsobil významné problémy ve zpracování zrakových informací ve zrakovém centru mozku – kůry. Běžná škola neměla možnosti ji dále vzdělávat, obávali se, že jí nezajistí adekvátní bezpečnost a přízpůsobení

výuky dívčiným potřebám. Důslednou spoluprací a péčí všech zúčastněných odborníků se postupně podařilo dívku vrátit do dětského kolektivu a nadále se daří ji úspěšně vzdělávat. Další dívka byla v běžné škole šikanována, byla každodenně vystavena posměškům a nebylo s ní vlídně zacházeno. Bohužel nikomu nic neřekla, zhoršil se vizus jednoho oka a postupně oslepla na oko úplně. Dívka přestoupila k nám do školy, odpadl stres a každodenní strach ze školy. Společně s psychickou stabilizací došlo i k vyrovnání vizu. Traumatické vzpomínky však stále přetrvávají, proto její přestup zpět do běžné školy není lékaři ani zrakovými terapeuty doporučován. V poslední době se setkáváme s disociativními poruchami zraku častěji než jindy. Mohla bych hovořit o našich dětech hodiny a hodiny. Posledním příkladem je žák s progresivní zrakovou vadou, z kterého je dnes již mladý úspěšný muž, sportovec tělem i duší. Naše škola mu po léta věnovala záze-
mí a dnes v naší škole pomáhá sport podporovat – jde žákům i absolventům příkladem. Naším žákům pomáháme každodenně, nejen jednorázovými velkými činy, skutky, materiálním záze-
mím a podporou, ale především těmi malými, každodenními a nehmateriálními – vstřícností, pochopením a respektováním jeden druhého.

PhDr. Martina Malotová pracuje v ZŠ na náměstí Míru od školního roku 2006/2007. Do té doby působila v oblasti managementu ve zdravotnictví, dlouhodobě vyučovala na střední zdravotnické škole. Je speciální pedagožkou a zrakovou terapeutkou, aktuálně ve výcviku v psychoanalytické psychoterapii dětí a adolescentů. Její oblastí je poradenství a zraková terapie. Na Univerzitě Palackého v Olomouci působí jako externí doktorantka katedry přírodních věd v kinantropologii, zaměřuje se na motoriku a řízení pohybu dětí se zrakovým postižením. Externě vyučuje na PedF UK v Praze. Je maminkou tří dětí, které jí dělají radost. Jejím koníčkem je balet, vybrané sporty a turistika.

*Ptala se Klára Janečková,
poradkyně rané péče*